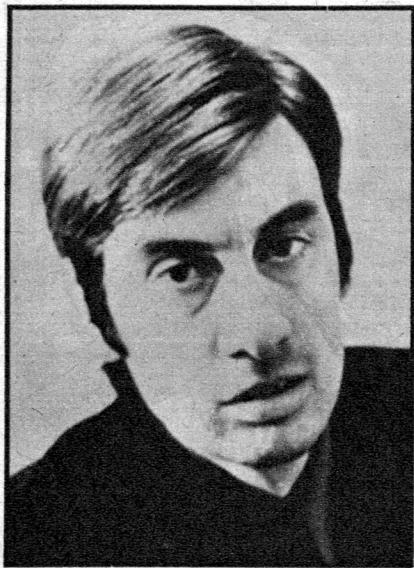

SOLOU HUMORU A SATIRY

Patrí k najzaujímavejším zjavom generácie, ktorá vstúpila do bulharskej literatúry na rozhraní 60. a 70. rokov. Oslavu narození spája Stanislav Stratiev s oslavami oslobodenia Bulharska spod fašistickej nadvlády, ktoré pripadá na ten istý deň. Aj on začal ako väčšina jeho generačných druhov s nostalgickou a lyricky podfarbenými spomienkami na detstvo a mladé roky, ale talent mu veľmi rýchlo pomohol rozšíriť tematické, problémové a žánrové hranice vlastného debutu.

Ešte skôr, ako vyšla jeho práva kniha poviedok o detstve s názvom *Osamotené veterné mlyny* (1969), ktorá mu získala meno nevšedného rozprávča, mladý prozaik upútal pozornosť širokej čitateľskej verejnosti humorom a satirou. Sviežimi fejtónmi a nápaditými poviedkami, ktoré

začal publikovať už ako poslucháč bulharskej filozofie Sofijskej univerzity najmä na stránkach satiricko-humoristického týždenníka *Stršel*. Po štúdiach Stratiev pracuje ako novinár. Rozšíruje si a prehľbuje životné skúsenosti. Rok pracuje ako vyslaný redaktor novín *Narodna mladež* v severnom Bulharsku a potom dva roky ako krajinový — vyslaný redaktor týždenníka *Stršel* v južnom Bulharsku. V tom čase vydáva zborníky satirických poviedok *Trojšky kôň* (1971) a vzápäti *Spievajúca lôd*. S veľkým úspechom u čitateľov i kritiky sa stretla jeho dnes už veľmi známa rozsiahlejšia novela *Divá kačka medzi stromami* (1972), sfilmovaná pod názvom *Strážca pevnosti*. Scénár napísal sám autor. V pomerne krátkom čase ju preložili do niekoľkých európskych jazykov, medzi iným i do češtiny a slovenčiny.

V 1972 Stratievovi vyšla kniha *Cestovanie bez kufra* — úsmievna novela, ktorá srší ostrovtipom a je dôkazom bohatej autorovej invencie. Útla knižička Zátišie so psom (1977) sa radí k jeho cyklom humoristických a satirických poviedok. Výtvorným umením zaváňajúci názov dal Stratiev i svojej ďalšej knihe novelky *Detaily z krajinky* (1978). O jej čitateľskom úspechu svedčí, že onedlho vyšla v druhom vydani. Zatiaľ posledným prozaickým dielom Stanislava Stratieva je kniha s exotickým názvom *Kapitáni z Biskajského zálivu*.

Stratiev prozaik je i dramatikom. A možno predovšetkým dramatikom. Treba však vysvetliť, čo je Stratieva prozaik od Stratieva dramatika? Väčšina jeho filmových a televíznych scenárov má predchodcov v jeho prózach. Rovnako spomínaný film *Strážca pevnosti*, ako filmové a televízne diela: *Skríňa*, *Krátke slnko*, *Orchester bez mena*, *Rovnováha*.

V bulharskej odbornej literatúre sa v ostatnom čase začína používať označenie dramatici prozaickej viny alebo drámy všedného dňa. Ide o autorov, ktorí predtým, než začali písť drámu, dosiahli výrazné úspechy v próze. K týmto dramatikom sa radia Jordan Radičkov, Kočo Georgiev, Dragomir Asenov, Nikola Rusev, Georgi Danailov, pravdaže Stanislav Stratiev, a mnohí ďalší tvorcovia vzostupu súčasnej bulharskej drámy.

Dlhoročná Stratievova stáž v humore

a satire, najčastejšie na stránkach týždenníka *Stršel*, kde jeho fejtóny a satirické poviedky možno hned rozoznať medzi ostatnými, sa priaznivo prejavila už v jeho dramatickej prvotine — komédii *Rímsky kúpeľ* (1974). Stratiev má sklon k filozofujúcej satire, objektom ktorej sú nielen konkrétné prechodné neduhy ľudského bytia, ale aj širší pohľad na odveké záporné črtu ľudskej povahy. Najsilnejšou stránkou jeho satirickej tvorby je zovšeobecnenie. Vycielované do efektnej grotesky nás presviedča o autorovej schopnosti svojsky viďieť okolity svet.

Rímsky kúpeľ nemilosrdne brojí proti byrokracií a ľudskej obmedzenosti. Autorovo vynachádzavosť spočívá v metodickom navrstvení a obohacovaní groteskného účinku. Vstup *Plavčíka do hry* — to je prvá fáza absurdnosti v metamorfózach byrokratizmu. Od tejto chvíle nás dramatický sprevádzajúci mechanizmom byrokraticko-kšeftárskych spekulácií s dôverou postihnutého občana Ivana Antonova. Začiatok komédie, najmä dialóg Ivan Antonov — docent Ananiev, poznáciť fejtonistický štýl, v ktorom sa autor pohráva s duchaplnosťami na úkor hlbšieho satirického prieniku.

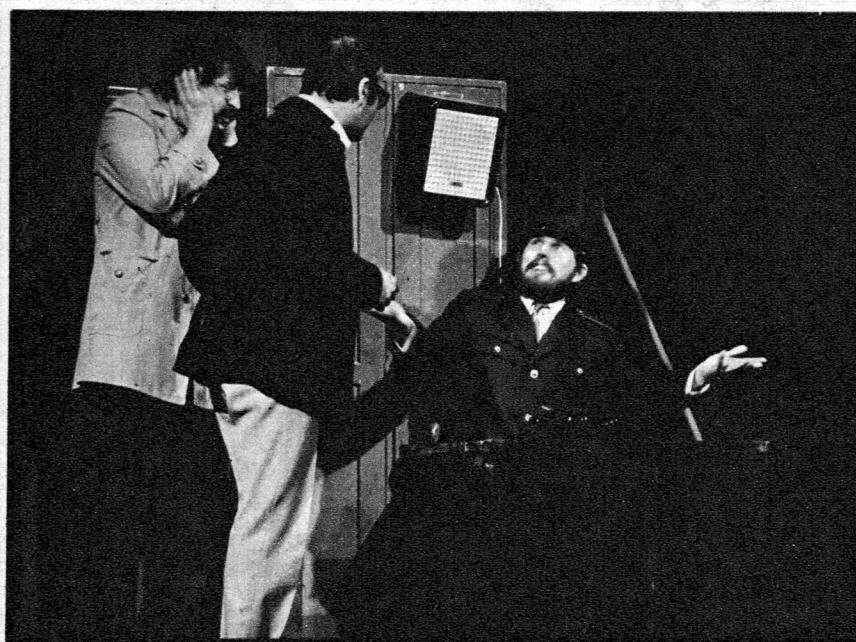
O kvalitách Stratieovej dramatickej prvotiny a inscenácie režiséra Mladena Kiseľova najpresvedčivejšie hovorí skutočnosť, že Rímsky kúpeľ je už plných jedenástich rokov na repertoári sofijského Štátneho divadla satiry a dosiahol výše štyristo reperíz. Z našich divadiel ho v celoštátnnej premiére uviedlo Štátne divadlo v Košiciach.

Zakrátko nasledovala ďalšia satirická komédia *Velúrové sako* (1976). Správny preklad v slovenčine má znieť *Semišové sako*. Ako prekladateľ hry a pisateľ týchto riadkov musím priznať, že som v čase prekladu nevedel obhájiť tento názov. Hlavná postava — opäť Ivan Antonov — je vlastne kladný hrdina, čo je v satirických hráčach dosť nezvyčajné. Velúrové sako naštudovali v martinskom Divadle SNP a trnavskom DPD. Stratievova predloha poslúžila Bartolomejovi Urbancovi pri skomponovaní opery buffa. Libreto si napišal s dovolením autora sám skladateľ.

V sezóne 1979/80 sofijské Štátne divadlo satiry naštudovalo v poradí tretiu divadelnú hru Stanislava Startieva — *Autobus*. U nás celoštátnu premiéru mala v Štátnom divadle v Košiciach a v tej istej sezóne ju pripravila aj Nová scéna v Bratislave. Autobus je modelová dráma — je vzorom, platným v mnohých životných situáciach. Postavy tejto hry reprezentujú najcharakteristickejšie postoje, aké ľudia pri podobných príležitostach zaujmie. Tak ho hodnotila aj naša tlač. Stratiev kreslí postavičky satiricky. Je na divákovi, aby zaujal stanovisko a urobil si závery. Je to dramatik, ktorý nevnučuje svoje postoje, ani nepodceňuje diváka.

V etapách, ktoré predchádzali záverečnému kolu VII. prehliadky bulharskej drámy a divadla — jún 1984 (tieto prehliadky sa konajú každých päť rokov), až štyri divadlá sa prezentovali naštudovaním zatiaľ poslednej Stratieovej satirickej komédie *Maximalista*. Je to svojská výpoved na tému, ako môže predmet, ale nielen ten, ovládnuť ľudového, zdeformovať vzťahy a obrátiť hore nohami spoločenské normy. Hru, ako je to u Stratieva takmer zvykom, v celoštátnnej premiére koncom 1984 uviedla činohra Štátneho divadla v Košiciach v režii Milana Bobulu:

Stanislav Stratiev sa divadlu upísal aj ako zamestnanec. Desať rokov pracuje ako dramaturg v sofijskom Štátnom divadle

Velúrové sako na trnavskom javisku.

Autobus na bratislavskej Novej scéne.

satiry a tomuto divadlu zostal verný dote-
raz. Od začiatku divadelnej sezóny
1983/84 už ako jeho riaditeľ a umelecký
šéf.

A čím nás prekvapi v blízkej či vzdialenej
budúcnosti?

Stratiev je z tých, ktorí menej hovoria,
ale viaciek konajú.

EMIL KUDLIČKA

VIRTUÓZ. Vám nie som povinný nič vysvet-
lovať!

ROZUMNÝ. Samozrejme, o povinosti tu
nemôže byť ani reči. Ale predsa cestujeme v jednom autobuse, očakáva
nás ten istý osud... A nemusíme si to
zakrývať, môže byť hrozný. Myslím si,
že napriek všetkému by ste nám to
mali vysvetliť.

NEROZUMNÝ. Súdruh má absolútну prav-
du, bolo by rozumnejšie, keby ste to
vysvetlili. (Všetci sa k nemu prekva-
pene obracajú. Nevšimli si, že sa už
prebral a sedí na sedadle ako ostatní.)

NEZODPOVEDNÝ. Á, nás človek je v poriad-
ku!

VIRTUÓZ (Nerozumnému). Aspoň vy sa do
toho neplette, keď neviete, o čom je
reč! Iba pred chvíľou ste sa prebrali
a hned „súdruh má pravdu, súdruh
má pravdu!“

NEROZUMNÝ. Nie pred chvíľou, ale pred
dvadsiatimi piatimi minútami. Viem
všetko.

ŽENA. Prečo ste potom ležali? Už sme
s vami nerátali...

NEROZUMNÝ. Rozmýšľal som.

NEZODPOVEDNÝ. A o čom sa tu dá toľko
premýšľať?

NEROZUMNÝ. Keď raz človeka udru po

hlave, veru má o čom premýšľať.
Kým som ležal, celý život sa mi
premietol pred očami. A čo som vi-
deľ? Len samú unáhlenosť, ani štipku
rozvážnosti. Ako daleko som bol od
pravdy. A akú pravdu mal súdruh
(pozrie na Rozumného), keď mi ra-
diel... ležal som a so zatvorenými
očami som videl pravdu. Pochopil
som ju. So zatvorenými očami som

Snímky: Bohuš Kráľ, Ondrej Béreš

videl pravdu súdruha, ako presne
hodnotí situáciu, a myslou som bol
s ním...

NEZODPOVEDNÝ. Ak ta ešte raz tresnú po
hlave, môžeš ísť študovať filozofiu.

ROZUMNÝ. Neodbočujme od podstaty. Pre-
čo mu nechcete zahrať?

VIRTUÓZ. Do toho vás nič!

(Úryvok z hry *Autobus* v preklade
Emila Kudličku.)

Slavo (M. Gajdoš) a Iva (T. Radevová-Červeňáková) v košickom Maximalistovi.